

Emil ROȘCA, com. Lupșa, Jud Alba

ȚINUTUL LUPILOR *cu tainele lui*

Ediție îngrijită de:
Emilia Cîrcoană,
Emilian Roșca

Coperta:
Emilian Roșca

Ilustrații:
Emilia Cîrcoană

Autobiografie

M-am născut în 22 ale lunii august 1951. De pe când aveam patru cinci ani, părinții îmi cumpăraseră o ceteră veche. Când mă săturam de scris poezii și povești, luam cetera și încercam să îi dezleg tainele. Așa am învățat încetul cu încetul să cânt. Pe la cincisprezece ani, feciorii din sat mă chemau în sărbători să le cânt la joc iar vecinii mă chemau că cânt la clăci și la petreceri.

După ce am venit din armată, profesorul Sabi--n Cioica, m-a solicitat să particip la diferite nedei și serbări populare ce se desfășurau în diferite locuri de pe munții noștri. Așa m-am trezit pe scenele de la Negrileasa, Găina, Abrud, Câmpeni și în alte locuri.

Tot în acea vreme pe când coboram de pe scena din Negrileasa beat de aburii succesului care mi se urcaseră la cap, luasem locul întâi, mi-a ieșit în cale un tânăr, care, cu un zâmbet ce radia de pe frumosu-i chip m-a întrebat scurt dacă nu vreau să merg să cânt la un festival mondial ce se ținea la Berlin. Crezând că îi rând de glumă tot scurt i-am răspuns că merg. Când l-am privit mai bine am descoperit ceva ce m-a vrăjit pe loc. Nici azi nu știu bine dacă o fost om, înger sau zeu. Abia mai târziu am aflat că se numea Heljoni Dionisie și tot ce atunci el mi-a prorocit , avea să mi se întâmple mai târziu umplându-mi mintea și sufletul cu frumusețea unor clipe fantastice, de neuitat. La festivalul concurs „Cântec nou în Mehedinți 1975”, am primit premiul special al juriului, al cărui președinte de juriu era academician profesor Emilia Comișel. La Bălan, la festivalul concurs „Ecoul Galeriei 1978”, am primit premiul al treilea, președintele juriului fiind compozitorul și dirijorul Alexandru Arvinte. La Petroșani, la festivalul concurs „Freamătul Adâncului 1983”, premiul special pentru autenticitate, președinte al juriului, profesor și dirijor Dumitru Fărcașu. La festivalul concurs ce sa ținut la Ocna Mureș, „Mureș pe marginea ta 1986”, marele premiu al festivalului, președinte al juriului fiind Cornel Arion membru al Uniunii Compozitorilor din România. La Lipova, „Cântecele Mureșului 1987”, premiul special al juriului, președinte fiind marele compozitor și dirijor George Vancu. La fel și locul patru pe țară la, „Cântarea României 1986”. În anii 1987 – 1988, am urcat pe aproape toate scenele lăcașurilor de cultură din județul Alba, alături de cei mai îndrăgiți interpreți de muzică

populară, Veta Biriș, Nicolae Furdui Iancu, frații Pașca și mulți alții, făcând parte din Ansamblul de cântece și dansuri al comitetului județean de cultură, sub îndrumarea marelui maestru al viorii, prof. Gheorghe Burz din Câmpeni.

În urmă cu ceva vreme, la îndemnul fostului meu profesor diriginte, domnul Andrieș Sabin și a bunului prieten, publicistul și autorul german Norbert Fisch, mi-am revăzut colecția de publicații, în care, cu ajutorul profesorului poet, domnul Ion Mărgineanu din Alba Iulia, mi-au apărut câteva poezii și legende. Iată câteva: „Document de Piatră”, „Poarta Inimii”, „Noi vrem să ne unim cu țara”, „Străbună vatră românească”, „Iancule, soare trudit”, „Horia și Iancu în folclorul popular”, precum și în culegerea lui Norbert Fisch, „Horia, Cloșca și Crișan în folclorul moșilor”. La fel am făcut parte din colectivul de autori care sub coordonarea prof. dr. Ioan Vlad și a prof. Sabin Andrieș, am participat la scrierea volumului de antologie monografică „Lupșa – Aur Și Oameni. O Comună Din Țara Moșilor”, cu descrierea câtorva obiceiuri și legende de pe teritoriul comunei.

Mă hotărâsem, așadar, să încep să-mi adun tot ce strânsesem de-a lungul anilor de la bătrânii satului și să încerc să le public.

Tuturor acestor personalități distinse țin să la mulțumesc și pe această cale, pentru că, la momentul respectiv, fiecare a modelat câte ceva în sufletul meu, ajutându-mă să pot duce azi la bun sfârșit testamentul înaintașilor.

EMIL ROȘCA

Lupșa - o felie de soare

Se zice că atunci când o făcut Dumnezeu lumea, prima dată s-a gândit că ar trebui să fie lumină. A luat o bucată de lut, a frământat-o, a rotunjit-o, apoi a suflat peste ea, dându-i căldură și strălucire. Apoi a zis „Să fie lumină!”. Lucifer, care sta mereu pe aproape, vrând să îi arete Domnului că și el îi la fel de harnic și priceput, a luat lut, l-a frământat, l-a rotunjit și a suflat peste el. Dar nimic; o rămas o bucată de tină moartă. Văzând toate acestea, supărat și necăjit nevoie mare, s-a pus pe așteptat până Domnul s-a dus să se odihnească, apoi fuga fuguța în cămară și s-a pus pe răzuit de bidoane. Cu ce a mai adunat de prin ele, a uns lopta de lut pe care o făcuse, a suflat duh de-a lui peste ea dar tot rece a rămas. S-a gândit apoi cu judecata-i mărunță, că dacă ar așeza-o lângă a Domnului, s-ar putea să fure căldură de la aceasta. Prima dată lopta a început să crească, strălucind tot mai tare, iar Lucifer se bucura văzând că în curând soarele lui îl va întrece pe cel al Domnului. Deodată se auzi o bubuitură puternică, soarele dracului s-a împrăștiat în mii și mii de bucățele. Trezit Domnul îl întreabă, „Ce faci, necuratule?” „Nimic, Doamne, nimic! Ia... mă joc și io”. Privi apoi cu jale la tăt ce se alesese din munca și osteneala lui. Bucăți, bucățele se risipiseră în tăt universul, iar o parte din praf, din cenușă, s-a abătut și peste munții noștri. Mai târziu, oamenii ajunși pe aceste meleaguri, în loc să are și să cultive pământul, au început să ciugulească și să cearnă nisipurile, alegând din ele acele fărâme cu sclipiri demonice. Mai apoi, au sfredelit pământul intrând în măruntaiele lui și i-au smuls acele scânteii, împodobindu-și chipul și idolii cu ele.

Dacă și-ar fi dat atunci seama cât necaz și durere le vor aduce aceste nechibzuințe, precis nu s-ar fi ustenit să îl culeagă, să îl aleagă și să îl curețe de mizerie. O vorbă bătrânească spune „Aurul dacă nu îl ai, îi duci dorul! Dar mai bine așa, decât să îl ai și să îi duci frica”. De aceea lupșenii au crezut de cuviință să îl lase în adâncuri acolo unde îi era locul, ba și pe acela ce le cădea în mână dintr-un motiv sau altul, l-au îngropat redându-l pământului care îl zămislise.

În de-a lungul timpului, s-au creat atâtea și atâtea credințe și datini cu care s-au modelat generațiile care au urmat, ca să își poată păstra neîntinată și neștirbită evlavia, cinstea și omenia. Acestea,

împodobesc sufletul lupșanului, făcându-l mai de neprețuit decât toate bogățiile din marile cetăți și palate de pe fața pământului. De aceea am intitulat această carte „Lupșa, o felie de soare”, pentru că nicăieri pe întinsul acestei lumi nu se împletesc mai armonios bogățiile, bunătățile și frumusețile pământului cu hărnișugul, cinstea și omenia care îi caracterizează pe oamenii ce hălăduiesc pe aceste meleaguri din vremuri de mult apuse.

Aș dori din tot sufletul meu ca povestirile mele să se apropie cât de cât de realitate, revenindu-i celui ce ne vizitează onoarea de a le descoperi pe celelalte. Mă înclin cu smerenie în fața specialiștilor cât și a celorlalți cititori, pentru simplitatea arniciului folosit la această țesătură de idei, pe care mi-aș fi dorit-o să fie măiastră, purtându-l pe cel ce are bunăvoința să își aplece privirea peste ea, ca un covor fermecat.

Nu mă judecați ca pe unul care face parte din tagma scriitorilor. Sunt un om simplu din popor, așa ca mulți alții. Am pus în această lucrare tot ce am avut mai bun: timp, inimă și suflet. Nu vă cer mai mult decât înțelegere și păsuire. Primiți-mă și ajutați-mă ca pe ruda cea săracă de la marginea cetății, „îndreptați-vă privirea și spre cei bătuți de soartă,/voi pe care fericirea tot pe căi de flori vă poartă”.

Cu dragoste și iubire pentru toți, prieteni ori dușmani,
Al dumneavoastră supus și smerit:

Emil Roșca
Curmătura Lupșii

Ținutul Lupilor și câteva din tainele Lui

Dacă în celelalte cărți am încercat să dezleg câteva din tainele acestor locuri, mă văd obligat să viu cu alte explicații, care să îl ajute pe cititor să înțeleagă, de ce așa și nu alt fel? Pentru aceasta am fost nevoit să cutruzuiesc¹ prin sufletele a mii de trăitori ai acestor meleaguri de vis. Cu multă răbdare am ascultat spusele lor. Mai pe urmă am încercat să le descâlci² cu ajutorul altora și abia pe urmă am început să le trec pe hârtie. Acum rămâne de văzut ce va ieși.

În cartea „Munții de Aur cu Farmecul și Poveștile lor”, am scris despre taina Dubei și a Mormintelor, iar acum încerc să vă destăinui câte ceva despre numele localității, despre comorile ce zac îngropate de veacuri pe coastele și dolinele acestor munți. La fel aș vrea să vă scriu și despre câteva credințe din popor referitoare la spirituși, vâlve, bosârcăi, șolomani și marțoli. Toate aceste povești le-am cules fie în șezătoare, fie stând la vite, vara, pe munți, unde le duceam la păscut.

Ceea ce aș vrea să îl rog pe cititor să înțeleagă îi faptul că nu îi meritul meu pentru tot ce am scris. Toate laudele vă rog să le aduceți înaintașilor mei, care s-au străduit să le păstreze, dăruindu-ni-le ca pe un tezaur de preț. Așa că mie nu îmi mai rămâne alta de făcut decât să vă urez lectură plăcută.

¹ să scotocesc.

² să lămuresc, să clarific.

Câdea ori Lupșa

O altă taină ce urmează să o dezleg îi aceea a satului de la poalele Muntelui Mare, care se numește Lupșa. Gândindu-ne că singurul om mai răsărit de pe aceste meleaguri despre care s-a scris îi cneazul Câdea și urmașii lui, ne întrebăm, și pe bună dreptate, de ce satul nu a purtat numele acestuia? De unde a ajuns pe aceste pământuri și cu ajutorul cui? Cum de l-au acceptat lupșenii, nu numai printre ei, dar și să le fie cneaz? Se pare însă că lucrurile au stat altfel, pentru că stările de fapt s-au mai repetat și mai aproape de zilele noastre. Lupșenii au mai cunoscut în multe rânduri binefacerile unor așa ziși cnej, așezați de unii și de alții ca să îi strunească, fie că au fost notari, (îi vorba despre zbirul, Bihory) sau au avut alte funcții, dar satul nu a primit numele acestora. Satul, tot Lupșa s-a chemat spre veșnica pomenire a celui ce ne face să credem că s-a numit Lupu.

Dacă pe alte locuri, în susul apelor, mamele își botezau întâii născuți cu numele de Ursu, se pare că aici mai jos în satele de pe o parte și alta a râului, femeile își botezau întâiul născut, Lupu. Făcând o comparație între cei doi, se va găsi o oarecare asemănare: ursul, îi cel mai mare și mai puternic animal sălbatic din munții noștri, iar lupul îi cel mai inteligent și mai curajos. De aceea strămoșii noștri dacii, cei mai viteji și mai drepți dintre traci, și-au pus pe steag capul de lup simbolizând curajul și inteligența. Romanilor le-au trebuit sute de ani să se hotărască să se prindă în luptă cu dacii deși fuseseră și ei alăptați la rândul lor de o lupoaică. Se pare că se simțeau prea tineri ca să își atace tatăl în propria coptă¹. Așa s-au pus să adune vulpile Europei, șacalii și hienele din nordul Africii și vestul Asiei și chiar și așa au avut nevoie de câteva opinteli zdravene, dar mai ales de trădători și mincinoși. Din tot ce a fost, a rămas o oază de mândrie în care lupii au continuat să dăinuie până în zilele noastre, aici, de-o parte și de alta a râului, la poalele Muntelui Mare. Care s-ar fi putut la fel de bine numi: Lupu, Lupeș, Lupești, sau Lupșești. De ce? Pentru că nimic nu îi mai [...]

¹ vizuină

Cuprins

Lupșa - o felie de soare	5
Ținutul Lupilor și câteva din tainele Lui	7
Cândea ori Lupșa	8
Povestea comorii din Detunata Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Frăsâna și comoara din Surligata Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Povestea Mălăjenii din satul Bârzani Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Pavelu lui Șâlic și aurul Cătanii Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Precup și comoara de la Jdiab . Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Muhău Veselie și comoara Foltii Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Povestea Mării lui Ionu Minciulii, despre comoara Hondoleanului Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Iuănu Honcașuli și comoara Hondoleanului Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Milianul Muhăului și comoara de la Fagii Goi Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Poveste despre Niculaia lui Pătruoi și comoara de la Fagii Goi Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Povestea lui Iosâv despre Fagii GoiEroare! Marcaj în document nedefinit.	
Comoara Goșî de la Păducel.... Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Popa, cantorul, crâsnicul și comoara Goșii Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Comoara de la Boicani Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Comoara lui Isac din dealul Indreșăștilor. Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Ilia Știopului din Deal..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Fitan și comoara Foltii Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Ghila și Ghiorghiolea Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Ghiorghiolea, și banii luați de la Ghila..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.	

Boncu și comoara Bulzului Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Verșul Bulzului..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestitorul și comoara Vâlvoiului.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Câte ceva despre spirituși Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Cum învață Foltea pă Știopu să își facă spirituş pă pușcăEroare! Marcaj în document nedefinit.

Buia și spirituşul pe ceteră Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Pamfirul Hăbienii și spirituşul pe ceteră..Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Cum să îți faci spirituş, să poți cânta frumosEroare! Marcaj în document nedefinit.

Alte feluri de a-ți face spirituş. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Țărcuț și iarba fierălor Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Vâlva Pădurii Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea lui Milianu Muhăului despre Vâlva Lupilor Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Todor Uărbu și Vâlva Vulpilor . Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Vânătorii Și Vâlva Lupilor..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Câte ceva despre oamenii care se transformau în animale Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea lui Andronic despre Niculaie a Lupului Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Vulvara și lupu din fața StârculuiEroare! Marcaj în document nedefinit.

Poveste despre Petrea Ghiufii. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea Mării li Milian Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea Lui Andronic, Țiganele Și VulpeaEroare! Marcaj în document nedefinit.

Hondolenii și Lupii Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Câte ceva despre Bosârcăi Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea lui Constantin din Părăul ScailorEroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea lui Veselica Surdului Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea spusă de Niculaia lui GavrilăEroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea Ghiorghei lui Andronic despre bosârcăi Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea lui Dumitru Răbulii despre morojniți..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Cum a vrut Măria li losâv să prindă un bosârcău Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Cîte ceva despre șolomani Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea lui Andronic despre șoloman ...Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Șolomanul și culegătorul de burețiEroare! Marcaj în document nedefinit.

Ilină Honcașului și șolomanu... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Nica lui Ghiorghioi și șolomanuEroare! Marcaj în document nedefinit.

Marțolea și torcătoarele Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Ghiorghioiu și Marțolea Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Femeia săracă și Marțolea Eroare! Marcaj în document nedefinit.